

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

5 grudnia 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Marcin Krajewski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Mariusz Załucki

SSN Kamil Zaradkiewicz

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 5 grudnia 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej Banku spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Okręgowego we Wrocławiu
z 10 lutego 2023 r., II Ca 3010/22,
w sprawie z powództwa M.K. i M.K.1
przeciwko Bankowi spółce akcyjnej w W.
o zapłatę,

- 1. oddala skargę kasacyjną;**
- 2. zasądza od Banku spółki akcyjnej w W. na rzecz M.K. i M.K.1
po 1350 zł zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

Mariusz Załucki

Marcin Krajewski

Kamil Zaradkiewicz

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 10 lutego 2023 r. Sąd Okręgowy we Wrocławiu oddalił apelację pozwanego od wyroku Sądu Rejonowego dla Wrocławia-Fabrycznej we Wrocławiu z 17 maja 2022 r., którym zasądzone od pozwanego na rzecz powodów 58 096,51 zł z odsetkami tytułem zwrotu nienależnego świadczenia w związku z nieważnością umowy kredytu.

Z ustaleń faktycznych dokonanych przez Sąd I instancji wynika, że 26 września 2008 r. powodowie zawarli z pozwanym umowę o kredyt hipoteczny w wysokości 280 500 zł indeksowany kursem franka szwajcarskiego. Wyplacona w złotych kwota kredytu miała zostać przeliczona na franki zgodnie z kursem kupna franka szwajcarskiego według tabeli kursów walut obcych obowiązującej w banku w dniu uruchomienia kredytu (§ 7 ust. 1). Na podstawie § 11 ust. 4 umowy kredytobiorcy zobowiązywali się spłacać raty kredytu w złotych po ich uprzednim przeliczeniu według kursu sprzedaży franka szwajcarskiego z tabeli kursowej banku obowiązującego w dniu płatności raty. Z kolei w § 29 umowy zawarto oświadczenie kredytobiorców, że są świadomi, iż z kredytem waloryzowanym związane jest ryzyko kursowe, a jego konsekwencje wynikające z niekorzystnych wahań kursu złotego względem walut obcych mogą mieć wpływ na wzrost kosztów obsługi kredytu.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd I instancji uznał postanowienia umowy ustalające sposób przeliczenia kursu waluty wypłacanego kapitału i spłacanych rat za abuzywne z uwagi na przyznanie bankowi możliwości wyznaczania kursu, na podstawie którego wyliczane były zobowiązania kredytobiorców. Ponadto wskazał, że przyznanie możliwości kształtowania wysokości świadczeń jednej ze stron umowy przez drugą przesądza o sprzeczności tak ukształtowanego stosunku umowy kredytu indeksowanego z jego naturą. Zdaniem Sądu I instancji wyeliminowanie niedozwolonych klauzul przeliczeniowych, jako określających główne świadczenia kredytobiorców, skutkowało nieważnością całej umowy. W rezultacie na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu Sąd Rejonowy zasądził na rzecz powodów sumę świadczoną nienależnie oraz

zasądził odsetki ustawowe za opóźnienie od dnia wydania przez pozwanego „decyzji” o odmowie zwrotu powodom nienależnego świadczenia.

Sąd II instancji uznał za prawidłowe przyjęte w sprawie ustalenia faktyczne i podzielił wyrażoną przez Sąd Rejonowy ocenę prawną, w niektórych kwestiach ją doprecyzowując. W szczególności Sąd Okręgowy poparł stanowisko co do abuzywności klauzul przeliczeniowych, podkreślając, że dla tej oceny nie ma znaczenia okoliczność, iż w umowie zawarto oświadczenie co do świadomości ryzyka kursowego wiążącego się z zaciągnięciem kredytu indeksowanego do waluty obcej. Ujęcie w umowie oświadczenia nie daje – zdaniem Sądu II instancji – podstaw do uznania, że powodowie zostali właściwie i rzetelnie poinformowani o przedmiotowym ryzyku. Ponadto Sąd Okręgowy podkreślił, że unormowania zawarte w art. 385¹-385³ k.c. mają charakter szczególny względem przepisów regulujących swobodę kontraktowania. Sąd II instancji podzielił także stanowisko Sądu Rejonowego, w świetle którego postanowienia uznane następnie za niedozwolone klauzule określały główne świadczenia stron, określające elementy konieczne stosunku prawnego, w związku z czym ich wyeliminowanie musi prowadzić do uznania całej umowy za nieskuteczną (nieważną).

Przy dokonywaniu rozliczeń na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu Sąd II instancji nie uwzględnił podniesionego przez pozwanego zarzutu zatrzymania, wskazując, że prawo zatrzymania znajduje zastosowanie do umów wzajemnych, do których nie można zaliczyć umowy kredytu. Ponadto Sąd Okręgowy zgodził się z Sądem I instancji co do daty początkowej naliczania odsetek za opóźnienie.

Pozwany wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Okręgowego, zaskarżając wyrok w całości. W skardze zarzucił naruszenie przepisów prawa procesowego oraz materialnego, tj.:

1) art. 327¹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. przez sporządzenie uzasadnienia w sposób niejasny, ponieważ nie wynika z niego, czy klauzule indeksacyjne zostały uznane jednocześnie za nieważne i abuzywne;

2) art. 58 § 1 w zw. z art. 353¹ k.c. przez uznanie, że umowa kredytu indeksowanego do waluty obcej powinna być uznana za sprzeczną z zasadą swobody umów;

3) art. 58 § 1 i 3 w zw. art. 385¹ § 1 k.c. przez uznanie, że postanowienie wypełniające przesłanki abuzywności może być jednocześnie uznane za bezwzględnie nieważne;

4) art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 przez niewyodrębnienie z postanowień przewidujących przeliczenia walutowe klauzul ryzyka walutowego, dotyczących wyrażenia zobowiązania w walucie obcej, obok klauzul spreadu walutowego, odsyłających do stosowanych przez bank kursów waluty, oraz przez przyjęcie, że każda z nich stanowi postanowienie określające główne świadczenie stron, mimo że jedynie klauzule ryzyka walutowego odnoszą się do głównego świadczenia stron, co doprowadziło do nieprawidłowej, łącznej oceny obu klauzul pod kątem abuzywności;

5) art. 385¹ § 1 zdanie drugie k.c. w zw. z art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 przez przyjęcie, że klauzule ryzyka walutowego nie zostały sformułowane w sposób jednoznaczny, podczas gdy zostały wyrażone prostym i zrozumiałym językiem oraz jednoznacznie wynika z nich, że kredyt był indeksowany kursem waluty obcej, przez co nie podlegają ocenie pod kątem abuzywności;

6) art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 przez przyjęcie, że klauzule ryzyka walutowego są abuzywne z uwagi na niedochowanie obowiązków informacyjnych, które w chwili zawierania umowy nie wynikały z przepisów prawa;

7) art. 496 w zw. z art. 497 k.c. przez nieuwzględnienie zarzutu zatrzymania podniesionego przez pozwanego;

8) art. 481 § 1 w zw. z art. 455 k.c. przez przyznanie powodowi odsetek za opóźnienie od zasądzzonego świadczenia za okres poprzedzający wyrażenie przez nich zgody na trwałą bezskuteczność umowy.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną pozwanego powodowie wniesli m.in. o jej oddalenie oraz o zasądzenie od pozwanego na ich rzecz kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa prawnego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga okazała się bezzasadna.

Odnosząc się w pierwszej kolejności do zarzutu naruszenia procesowego, należy wskazać, że skarżący, chcąc kwestionować sposób sporządzenia przez Sąd II instancji uzasadnienia, powinien był powołać się na art. 387 § 2¹ k.p.c. Określa on bowiem warunki, jakim powinno odpowiadać orzeczenie sądu odwoławczego. Niezależnie od tego wskazać należy, że naruszenie przez sąd drugiej instancji zasad sporządzania uzasadnienia orzeczenia jedynie wyjątkowo może stanowić usprawiedliwioną podstawę kasacyjną, co ma miejsce, gdy skutek uchybienia wymaganiom stawianym uzasadnieniu zaskarżone orzeczenie nie poddaje się kontroli kasacyjnej (tak SN m.in. w wyrokach: z 7 października 2005 r., IV CK 122/05; z 28 listopada 2007 r., V CSK 288/07; z 21 lutego 2008 r., III CSK 264/07, OSNC-ZD 2008, nr D, poz. 118; z 2 czerwca 2011 r., I CSK 581/10; z 11 marca 2020 r., I CSK 585/18; z 24 września 2020 r., IV CSK 32/19, i z 13 maja 2021 r., V CSKP 101/21). Taki przypadek nie występuje natomiast w rozpoznawanej sprawie, co oznacza, że zarzut nr 1 należało uznać za bezzasadny.

Odnosząc się do zarzutów naruszenia prawa materialnego, wskazać trzeba na wstępie, iż w orzecznictwie Sądu Najwyższego ustalono już, że między klauzulami ryzyka walutowego i spreadu walutowego występuje ściśle powiązanie (zob. uzasadnienie uchwały pełnego składu Izby Cywilnej SN z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, OSNC 2024, nr 12, poz. 118, i przywołane tam orzecznictwo). Jeżeli z umowy usunięte zostałyby postanowienia określające sposób ustalenia kursu waluty, do zastosowania tzw. klauzuli ryzyka (zastosowania mechanizmu przeliczeniowego) konieczne byłoby zastąpienie takich postanowień innym sposobem określenia kursu. Taki zabieg jest zaś niedopuszczalny zgodnie z punktem pierwszym uchwały pełnego składu Izby Cywilnej SN z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, w którym Sąd Najwyższy uznał, że w razie przyjęcia, że postanowienie umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można uznać, że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej

wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów. Na podstawie art. 87 § 1 ustawy o Sądzie Najwyższym uchwała ta ma moc zasady prawnej i wiąże Sąd Najwyższy w niniejszej sprawie. Z uwagi na wspomniane powiązanie przedmiotowych klauzul, nie można zatem – jak chciałby tego skarżący – badać odrębnie klauzuli ryzyka ani pod kątem tego, czy stanowi ona postanowienie określające główne świadczenie stron, ani – w dalszej kolejności – czy jest abuzywna.

W aktualnym orzecznictwie Sądu Najwyższego nie budzi wątpliwości kwalifikacja klauzul kształtujących mechanizm przeliczeniowy, na który składa się zarówno klauzula ryzyka, jak i klauzula spreadu, jako określających główne świadczenia stron w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. (zob. uzasadnienie uchwały SN z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, i przywołane tam orzecznictwo).

Postanowienia określające główne świadczenia stron nie podlegają kontroli pod kątem abuzywności, ale tylko wtedy, gdy zostały sformułowane w sposób jednoznaczny (art. 385¹ § 1 *in fine* k.c.). Takie rozwiązanie ustawowe, wywodzące się z art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13, opiera się na założeniu, zgodnie z którym postanowienia określające główne świadczenia stron zazwyczaj odzwierciedlają rzeczywistą wolę konsumenta, gdyż do ich treści strony przywiązują z reguły największą wagę. W związku z tym zasada ochrony konsumenta musi ustąpić ogólnej zasadzie autonomii woli obowiązującej w prawie cywilnym. Wyłączenie spod kontroli nie może jednak obejmować postanowień nietransparentnych, gdyż w ich przypadku konsument nie ma możliwość łatwej oceny rozmiarów swojego świadczenia i jego relacji do rozmiarów świadczenia drugiej strony. Z tą ostatnią sytuacją mamy do czynienia w przypadku analizowanej klauzuli przeliczeniowej. Nie można bowiem uznać, aby konsument był w stanie oszacować, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, wpływające dla niego z umowy konsekwencje ekonomiczne. Powodowie nie byli w stanie na podstawie umowy oszacować kwoty, którą będą musieli świadczyć w przyszłości. W rezultacie klauzule przeliczeniowe jako sformułowane w sposób niejednoznaczny podlegają ocenie pod kątem abuzywności. Na tym etapie sprawdzeniu podlega, czy były one sprzeczne z dobrymi obyczajami i czy naruszały interes konsumenta.

Uznać trzeba, że uzależnienie wysokości świadczenia konsumenta od swobodnej decyzji banku przesądza o sprzeczności z dobrymi obyczajami przedmiotowych klauzul. W ten sposób doszło także do naruszenia interesów konsumenta. W konsekwencji należy wskazać, że zarówno postanowienia umowy określające zasady przeliczenia na złote kwoty udzielonego kredytu przy jego wypłacie, jak i przeliczenia spłacanych rat, pozwalające bankowi swobodnie kształtować kurs waluty obcej, mają charakter niedozwolonych postanowień umownych (zob. uzasadnienie uchwały pełnego składu Izby Cywilnej SN z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, OSNC 2024, nr 12, poz. 118, i przywołane tam orzecznictwo). Zarzuty nr 4 i 5 okazały się zatem bezzasadne.

Należy również wskazać, że klauzule dotyczące przeliczenia waluty pozostawiające swobodę bankowi co do ustalenia kursu muszą zostać uznane za niedozwolone postanowienia umowne niezależnie od tego, czy powodom w należyty sposób wyjaśniono ryzyko, jakie ponosili, zawierając umowę kredytu. W konsekwencji również zarzut nr 6 należało uznać za chybiony.

Odnosząc się do zarzutu nr 2, wskazać należy, że wbrew temu, co twierdzi skarżący, Sądy *meriti* nie zakwestionowały możliwości zawierania umów kredytu indeksowanego kursem waluty obcej. Zwróciły natomiast uwagę, że w zawartej między powodami i pozwanym umowie zastosowanie mechanizmu indeksacji przysparzało pozwanemu dodatkowego oraz nieweryfikowalnego co do wysokości wynagrodzenia. Zarzut nr 2 okazał się w rezultacie bezzasadny.

Z kolei przez sformułowanie zarzutu nr 3 skarżący kwestionuje ocenę prawną Sądów *meriti* w przedmiocie sankcji, jaka dotyka postanowienia umowy pozwalające bankowi swobodnie kształtować kurs waluty obcej. Przedstawiony wyżej wniosek, zgodnie z którym postanowienia, w których kredytodawca jest upoważniony do jednostronnego oznaczenia kursu waluty właściwej do wyliczenia wysokości zobowiązania kredytobiorcy oraz ustalenia wysokości rat kredytu, jeżeli z treści stosunku prawnego nie wynikają obiektywne i weryfikowalne kryteria oznaczenia tego kursu, stanowią niedozwolone postanowienia umowne, nie wyklucza wniosku, że są one jednocześnie sprzeczne z naturą stosunku kredytu indeksowanego (zob. uchwałę SN z 28 kwietnia 2022 r., III CZP 40/22, OSNC 2022, nr 11, poz. 109).

Konkluzja co do tego, że takie postanowienie może zarazem wykraczać poza naturę zobowiązania, jak i stanowić niedozwolone postanowienie umowne, nie przesądza jeszcze rodzaju sankcji, jaka ma zastosowanie w tym przypadku. Zważyć jednak należy na art. 58 § 1 k.c., zgodnie z którym czynność prawna sprzeczna z ustawą jest nieważna, chyba że właściwy przepis przewiduje inny skutek, w szczególności ten, iż na miejsce nieważnych postanowień czynności prawnej wchodzi odpowiednie przepisy ustawy. W ocenie Sądu Najwyższego za inny przepis w rozumieniu art. 58 § 1 k.c. może być uznany także art. 385¹ k.c. Oznacza to, że postanowienie wykraczające poza granice swobody umów w rozumieniu art. 353¹ k.c., które z tej przyczyny może być jednocześnie zakwalifikowane jako niedozwolone postanowienie umowne, nie jest bezwzględnie nieważne, ale nie wiąże konsumenta w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. (tak SN w uchwale z 28 kwietnia 2022 r., III CZP 40/22). Na powyższą kwestię zwrócił zresztą uwagę Sąd II instancji, powołując się na charakter szczególny unormowań z art. 385¹-385³ k.c. wobec przepisów regulujących swobodę kontraktowania. Zarzut nr 3 należało zatem uznać za bezzasadny.

W dalszej kolejności należy wskazać, że niedozwolone postanowienia nie wiążą konsumenta (art. 385¹ § 2 k.c.), co w warunkach niniejszej sprawy oznacza, że niemożliwe staje się określenie kursu waluty obcej, na podstawie którego dochodzi do ustalenia wysokości świadczeń stron. Eliminacja klauzul przeliczeniowych skutkująca brakiem możliwości wskazania rozmiaru świadczeń stron przesądza zatem o tym, że umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie, co potwierdził Sąd Najwyższy w punkcie drugim uchwały pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22.

W odniesieniu do zarzutu dotyczącego nieuwzględnienia przez Sąd II instancji podniesionego przez pozwanego zarzutu zatrzymania, należy wskazać, że w uchwale składu siedmiu sędziów z 5 marca 2025 r., III CZP 37/24 (OSNC 2025, nr 11, poz. 98), Sąd Najwyższy stwierdził wprost, że w razie dochodzenia od banku zwrotu świadczenia spełnionego na podstawie umowy kredytu, która okazała się niewiążąca, bankowi nie przysługuje prawo zatrzymania na podstawie art. 496 w zw. art. 497 k.c. Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym skargę kasacyjną podziela zajęte w przywołanej uchwale stanowisko, co oznacza, że powołanie się

przez bank na prawo zatrzymania w niniejszej sprawie nie było możliwe. Podstawowym argumentem na rzecz tej tezy jest to, że umowa kredytu nie jest umową wzajemną, a prawo zatrzymania na podstawie art. 497 w zw. z art. 496 k.c. przysługuje wyłącznie w razie nieważności lub rozwiązania umowy wzajemnej.

Jedynie na marginesie należy wskazać, że wykluczenie możliwości powoływania się przez bank na prawo zatrzymania w okolicznościach niniejszej sprawy pozostaje w zgodzie z postanowieniem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 8 maja 2024 r., C-424/22, w którym TSUE uznał, że art. 6 ust. 1 oraz art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 stoją na przeszkodzie powołaniu się przez instytucję bankową na prawo zatrzymania w sporze z konsumentem żądającym stwierdzenia nieważności umowy kredytu hipotecznego. Wymieniona dyrektywa nie stanowi wprawdzie bezpośrednio podstawy uregulowania stosunku prawnego stron, jednak należy preferować taki rezultat interpretacji prawa polskiego, który jest zgodny z dyrektywą, o ile osiągnięcie tego rezultatu jest możliwe w ramach ogólnie przyjętych metod wykładni. Wykładnia wynikająca z uchwały składu siedmiu sędziów SN z 5 marca 2025 r., III CZP 37/24 dowiodła istnienia takiej możliwości. Zarzut nr 7 należało zatem uznać za bezzasadny.

Odnosząc się do ostatniego z zarzutów, dotyczącego zasądzenia odsetek ustawowych za opóźnienie, trzeba wspomnieć, że roszczenia z tytułu nienależnego świadczenia mają charakter bezterminowy, zaś termin spełnienia świadczenia wyznacza się na podstawie art. 455 k.c. – powinno być ono spełnione niezwłocznie po wezwaniu skierowanym przez zubożonego. O ile klauzula abuzywna nie wywołuje wobec konsumenta żadnych skutków prawnych, co sąd ma obowiązek uwzględnić z urzędu, a świadczenia spełnione na podstawie takiej klauzuli są nienależne i podlegają zwrotowi, o tyle konsument, mając świadomość niewiążącego charakteru niedozwolonego postanowienia, może jednak wyrazić następnie „świadomą, wyraźną i wolną” zgodę na związanie tym postanowieniem. Do postawienia jego roszczenia w stan wymagalności potrzebne jest zatem wyrażenie przez konsumenta oświadczenia o braku woli związania postanowieniem niedozwolonym.

Choć orzecznictwo Sądu Najwyższego oraz TSUE w przedmiocie formy tego oświadczenia podlegało ewolucji, obecnie przyjmuje się, że oświadczenie

w przedmiocie braku woli związania niedozwolonym postanowieniem nie wymaga żadnej formy szczególnej, a konsument może wyrazić wolę przez każde zachowanie, które ujawnia ją w sposób dostateczny (art. 60 k.c.). W praktyce wola konsumenta co do tego, że nie chce być związany postanowieniem niedozwolonym, jest wyrażana przede wszystkim w sposób dorozumiany w okolicznościach, w których konsument dąży do realizacji swoich uprawnień wynikających z abuzywności klauzuli i – ewentualnie – z nieważności umowy, jeżeli nieważność taka jest skutkiem abuzywności klauzuli. Może to nastąpić np. przez wystosowanie do banku wezwania do zwrotu kwot uiszczonych tytułem spłaty rat kredytu, ale także w każdy inny sposób, z którego będzie wynikała wola konsumenta powołania się na niedozwolony charakter postanowień (zob. m.in. uchwałę z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, oraz wyrok SN z 5 czerwca 2025 r., II CSKP 1147/23).

W niniejszej sprawie powodowie skierowali do banku przedsądowe wezwanie do zapłaty z powołaniem się na zawarcie w umowie mechanizmu pozwalającego na jednostronne ustalanie wysokości raty, które można uznać za oświadczenie w przedmiocie braku woli związania niedozwolonym postanowieniem, stawiające zarazem ich roszczenie przysługujące względem banku w stan wymagalności. Na podstawie art. 455 k.c. pozwany był zatem zobowiązany do niezwłocznego zwrotu nienależnego świadczenia. W konsekwencji wskazać należy, że Sąd II instancji prawidłowo zasądził odsetki za opóźnienie od dnia udzielenia negatywnej odpowiedzi na wezwanie powodów, a zarzut nr 8 należało uznać za chybiony.

Z tych przyczyn skarga kasacyjna podlegała oddaleniu na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1, 3 i 4 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 w zw. z § 2 pkt 6 oraz § 20 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie. Suma zwrotu kosztów została rozdzielona na powodów w częściach równych (zob. uchwałę SN z 16 listopada 2023 r., III CZP 54/23, OSNC 2024, nr 6, poz. 57).

Mariusz Załucki

Marcin Krajewski

Kamil Zaradkiewicz

(E.M.)

[SOP]